

Náhled a ponětí

Slovu „náhled“ rozumím následovně: když něco nahlédnu, znamená to, že mám jakési ponětí o tom nahlédnutém. Nemusím mít pod kontrolou ani správnost svého nahlédnutí, ani správnost toho, co jsem (dobře či nesprávně) nahlédl. Jde o jistý (někdy přechodný) stav mého povědomí o něčem, který mi dovoluje to ve vědomí podržet v jakési takési konsistenci, takže se k tomu mohu i dodatečně (po nějaké chvíli, třeba i po delší době) vracet. Nahlédnout mohu třeba důvody, které mi uvádí někdo jiný, aniž bych je musel uznat jako oprávněné; přesto rozumím, jak to ten druhý myslel nebo myslí. Nebudu používat slova „náhled“ nebo „nahlédnutí“ třeba v případě matematického nebo logického vyvození závěrů z nějakých premis, neboť k takovému porozumění nutně potřebuji pracovat s pojmy, což při pouhém nahlédnutí není nezbytné. Naopak zase tam, kde se pokouším nahlédnutí podrobit logické kontrole a pokouším se je pojmově upevnit, přestává být nahlédnutí nahlédnutím a stává se mým přesvědčením, mou myšlenkovou pozicí, stanoviskem, pokud nadále souhlasím; pokud ovšem nesouhlasím a mám za to, že pojmové zpracování bylo správné, původní nahlédnutí se mění v odmítnutí a vede mne k přesné kritice a polemice. (Ta ovšem bez nahlédnutí není možná.)

(Písek, 140913-3.)